

Danijel Levin

POSLEDNJI ODSJAJ

Prevela
Žermen Filipović

 Laguna

Naslov originala

Daniel Levin

THE LAST EMBER

Copyright © 2009 by Daniel Levin

Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Mojoj majci,
pripovedačici*

Ovo je prozno književno delo. Imena, ličnosti, mesta i događaji plod su pišćeve mašte. Svaka sličnost sa stvarnim ličnostima, živima ili mrtvima, službama, kompanijama, događajima i mestima sasvim je slučajna.

Svi antički tekstovi pomenuti u ovom romanu zaista postoje. Postoji i Vakuf – tajanstveni islamski zemljišni trust koji od 1187. godine naše ere upravlja Brdom Hrama u Jerusalimu.

Istoričari su krivotvorci.

– *Život Josifa Flavija*,
prvi vek naše ere

Petnaest minuta posle ponoći. Aerodrom Fjumičino. Rim.

„Zašto su tražili da prvim letom dođem ovamo?“, Džonatan Markus upita vozača trudeći se da nadviče zimsku kišu.

Rimska oluja, *burrasca*. Pljusak je šibao po haubi automobila marke maserati kvatroporte sedan. Ispod kišom natopljene košulje vozačev trbuh se ocrtavao poput vreće žita.

„Partner vas očekuje, *signore*“, odgovori vozač prihvatajući Džonatanovu torbu i otvori zadnja vrata.

Voda se slivala Džonatanu niz pantalone i natapala mu cipele marke feragamo, ali on kao da to nije primećivao. Pokaza na svetla piste aerodroma *Fjumičino*.

„Ispod piste na koju sam upravo sleteo nekad se nalazila najveća pomorska luka carskog Rima. Nazivali su je *Portus*. Tu se još nalaze rimski brodovi stari dve hiljade godina!“

Vozač učtivo klimnu glavom. Stavio je Džonatanovu aktentašnu u prtljažnik, a kad ga je zatvorio, iznenadio se ugledavši visokog mladog čoveka kako i dalje stoji pored otvorenih vrata, laktova oslonjenih na krov, atletski razvijenih ramena uz koja su se pripijali pokisli nabori bele svećane košulje. Zurio je u pistu.

Džonatan Markus se vratio u Rim. Mladi advokat u tamnoplavom odelu s tankim belim prugama, olabavljene *Hermesove* kravate, nije proveo ni deset minuta na *terra antique*, a uspomene iz vremena kad je spremao doktorat iz klasičnih nauka već su ga odvlačile s pločnika.

„*Signore?*“ Vozač blago pokaza ka vratima.

Džonatan uroni u besprekorno zadnje kožno sedište. Na lepom drvenom pultu sveže skuvani kapučino pušio se iz porculanske šolje na kojoj se video dostojanstveni znak firme DALING I PIRS. Priseti se koliko je firma opsednuta formalnostima, pa navuče i zakopča sako s kojeg se cedila kiša.

„Nisam se baš sasvim upristojio“, tiho reče sklanjajući mokri pramen smeđe kosu sa čela. Kratka neobrijana brada naglašavala je snažne crte privlačnog lica i prikrivala dečjački izgled.

Na sredini pulta kobaltnoplavi sjaj digitalnog časovnika pokazivao je vreme – sedamnaest minuta posle ponoći.

Dug dan, pomisli Džonatan.

Svega dvanaest časova ranije Džonatan je sedeo za svojim stolom na četrdeset prvom spratu *Dalingovog* sedišta na Menhetnu i očekivala ga je još jedna usamljena noć u kojoj će morati da pregleda dokumenta, a onda je internom kancelarijskom poštom dobio plan putovanja preko kojeg je, poput crvene trake, pečatom udarena reč HITNO.

Pojedinosti je bilo veoma malo, tek to da *Alitalijin* let sa aerodroma *Kenedi* polazi za tri sata i broj njegovog sedišta u prvoj klasi. To je prevazilazilo čak i legendarna merila *Dalinga* i *Pirsa* o tajnosti klijenta. Nedavna zdravica partnera na firminoj večeri sada je zvučala kao zlokobno proročanstvo. „S tvojim poznavanjem klasičnih nauka, Markuse, trgovci antikviteta širom sveta požeće da učestvuješ u njihovim parnicama, zar ne?“

Prethodnog meseca Džonatan je zastupao *Dalingovog* klijenta i trgovca rimskim antikvitetima Andrea Kavetija i izbio u središte pažnje u svetu antikviteta. Italijanska vlada podigla je tužbu pred Okružnim sudom Sjedinjenih Država na Menhetnu navodeći da je galerija gospodina Kavetija u Aveniji Medison izložila ženski akt, bronzanu statuu visoku petnaest centimetara, protivzakonito iskopanu u drevnom gradu Morgantini na sicilijanskoj obali. Džonatanovo unakrsno ispitivanje stručnjaka italijanske vlade doktora Filipa fon Botmera, kustosa za grčke i rimske antikvitete u Muzeju umetnosti *Metropolitan*, dovelo je italijansku tužbu do propasti.

„Doktore fon Botmeru, kada je drevni grad Morgantina, mesto gde je moj klijent navodno vršio iskopavanja, razrušen?“

„Krajem trećeg veka pre nove ere.“ U glasu doktora Fon Botmera osećao se prekor, kao da Džonatan nije pažljivo slušao njegovo viščasovno svedočenje. „Morgantina je nepromišljeno pružila pomoć Kartagini u Drugom punskom ratu protiv Rima. Naslage arheoloških nečistoća sastoje se od crne čađi, što ukazuje da je sve u Morgantini u to doba razrušeno. Potpuno uništenje.“

„Potpuno uništenje“, ponovi Džonatan. Zastao je i prišao maloj skulpturi izloženoj na pročelju govornice za svedoke.

„Kažite mi, doktore, volite li vi grudi?“, reče Džonatan.

Jedan porotnik se glasno nasmeja, što neuspešno pokuša da prikrije kašljanjem.

„Molim?“, upita doktor Fon Botmer.

„Grudi, doktore.“ Džonatan skupi ruke ispred sopstvenih grudi. „Zar vam grudi ove skulpture ne deluju pomalo skromno?“

Advokat iz italijanske ambasade skoči sa stolice. „Ovo je maltretiranje, časni sude!“ S galerije se začu smeh. Za *Dalingovim* stolom, partner koji je nadzirao Džonatanov rad rukama se uhvati za čelavu glavu.

„Opis grudi rimskih žena, časni sude, korisno je merilo u određivanju datuma nastanka relikvije – jesu li grudi una manus ili duae manus, što su latinski izrazi za jednu, odnosno dve šake.“ Govorio je kao da objašnjava najdosadniju sudsku formalnost. „Po stručnjakovoj tvrdnji da je ova statua nastala pre prvog veka, predstava bi morala biti pohotnija i odisati paganskim uticajem. Ovako male grudi odaju hrišćanski uticaj primereniji poznijem artefaktu iz, recimo, Vizantije.“

Sudija Okružnog suda podiže naočari za čitanje, pa se obrati svedoku.

„Je li to tačno, doktore Fon Botmeru?“

Prvi put se primetilo da je svedoku nelagodno.

„Paganski lik sladostrasne Venere zamenjen je umerenijim hrišćanskim prikazom nakon prvog veka. Dakle“ – nakašlja se – „možda...“

„Možda“, ponovi Džonatan prilazeći poroti. „Kako onda statua poprsja karakterističnog za hrišćanstvo može poticati iz Morgantine? Prema vašem svedočenju, Morgantina je pretvorena u pepeo dvesta godina pre uspona hrišćanstva.“

Doktor Fon Botmer se promeškolji i nervozno pogleda ka stolu italijanskog advokata.

„Povući ću pitanje, časni sude“, reče Džonatan trenutak kasnije, puštajući profesora da se poput boksera odbije o konopce ne bi li ga zatim udario pravo u bradu.

Džonatan je govorio s jednakim poštovanjem, ali se više nije smešio. „Doktore, zar nije vaš muzej upravo vratio Eufrosiosov krater italijanskom Ministarstvu kulture, pošto se saznalo da je 1984. protivpravno iskopan u Morgantini? Zar nije moguće da se time što danas svedočite ovde, a čak i vi znate da je vaše svedočenje akademski beznačajno, Metropolitan nada da će izbeći obnovljeno zanimanje italijanske ambasade za ostale predmete u muzejskoj zbirci?“*

Doktor Fon Botmer zausti, ali ništa ne reče.

Džonatan se vratio do stola odbrane. „Cognoscere mentem, cognoscere hominem“, reče dovoljno glasno da ga čuje doktor For Botmer. „Prepoznajem motiv, prepoznajem čoveka.“

„Signore“, reče vozač.

Maserati se zaustavi na Trgu Navona u centru Rima. Vozač je izbacio menjač iz brzine.

Džonatan se nagnu napred. „Nisam dobio informaciju kuda da idem.“

Vozač ništa ne reče, već samo pokaza na suprotni kraj trga i svetlošću okupano barokno pročelje palate iz šesnaestog veka.

Džonatan se priseti rečenice iz svog diplomskog rada o rimskoj književnosti. „*Ducunt volentem Fata, nolentem trahunt*“,** promrmlja.

Pogled mu se susrete s vozačevim očima u retrovizoru kad, na Džonatanovo zaprepaštenje, vozač prevede rečenicu iz Senekinog dela.

„Sudbina vodi onog ko joj se prepusti“, reče vozač, „a vuče onog ko joj se opire.“

* Eufrosiosov krater se trideset godina nalazio u *Metropolitanovoj* zbirci, sve dok ga u januaru 2008. Muzej nije vratio Italiji. (Prim. aut.)

** Lucije Anej Seneka, *Pisma prijatelju*, XVII,107. (Prim. prev.)

2

Prošla je ponoć. U napuštenom skladištu uz rimsko пристаниšte Čivitatekja, *comandante* Jakopo Profeta je iz futrole izvadio kratkocevni pištolj tanfoljo i povukao okidač. Kao komandant Službe za očuvanje italijanskog kulturnog nasleđa, *Tutela del Patrimonio Culturale*, u svetu najbolje istražne jedinice za krivična dela koja se tiču antikvitetata, Profeta je znao da njegov posao postaje sve opasniji. Na raspolaganju mu je u jedanaest oblasti bilo preko dvesta pedeset policajaca koji su pomagali u istragama, počev od prismothe kobnog arheološkog nalazišta u Pompejima do večerašnje racije u lučkom skladištu u potrazi za ukradenim antikvitetima.

„Talibani su trgovinu opijumom iskoristili za finansiranje svojih aktivnosti“, često je *comandante* Profeta podsećao svoje policajce, „ali teroristi su otkrili nov izvor prihoda, antikvitete. Ti ljudi nisu arheolozi. To su ubice.“

Svetlost Profetine baterijske lampe preseče tamu skladišta. Oštar miris prevrelog maslinovog ulja pomešao se sa smradom slivnika i rđe. Pod skladišta zarastao je u korov. Profeta se načas ugleda u polomljenom prozorskom oknu. Prореđene sede kose, veoma kratko ošišane, sa zlatnim naočarima, krupnim smeđim očima i sedom bradom koja je trebalo da se podšiša, Profeta je ličio na snažnog, ali ostarelog mornara koji je predugo na moru.

„Pazi se, Profeta“, reče sam sebi. „Nisi više mlad kao nekad.“

Poručnik Rufio, koji je nedavno prešao iz Odeljenja za antikvitete iz Palerma i bio Profetin novi *primo tenente*, prvi poručnik, uključio je reflektor na podu, pa skladište preplavi slaba ljubičasta svetlost.

„Šta pokušavaju da sakriju?“, upita posmatrajući prostoriju. „Fontanu Trevi?“

„Comandante“, prekide ih drhtavi glas poručnika Brandizija, najmlađeg člana jedinice, „nešto je na podu.“

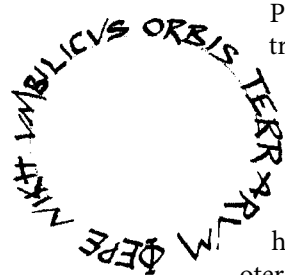
U sredini prostorije, na podu, ležao je drevni mermerni stub, nestručno odstranjen iz drevnih ruševina. Osnova mu je jednim delom još bila prikačena za *pepperino*, vulkanski kamen na kojem je stub nekad stajao. Podsećao je na kameno deblo, s korenom izvađeno iz zemlje.

Kad Profeta i njegovi policajci priđoše stubu, težak šumski miris borove smole i cimeta ispuni vazduh.

Mermerni stub bio je presečen uzduž, a gornji deo odstranjen pa se videla šuplja unutrašnjost. Profetini ljudi sumorno začutaše kad ugledaše sadržaj stuba.

Očuvani leš nage lepe žene plutao je u žutoj tečnosti, u biljnim uljima. Telo boje sedefa bilo joj je savitljivo i gipko kao u trenutku smrti.

Profetini ljudi zurili su u leš bezmalo očekujući da bi se mogao pomeriti. U gustoj tečnosti, plave oči su joj bile otvorene i obrazi još rumeni kao za života, usta poluotvorena, a kosa uredno uvijena u dve spiralne vitice. Krupne guste kovrdže podsećale su na ukrase jonskih kapitela. Tako su se plemkinje u starom Rimu rado češljale. Četiri duga šava kojima joj je rasporena utroba zatvorena, pružala su joj se od uskog struka do grudi. Takve duboke rane bi čak i danas bile smrtonosne.

Profeta je polako obilazio leš. Izvor kratkotrajnog užeglog smrada postade jasan. Ženina leva noga bila je poduprta i koleno je virilo iz tečnosti. Truljenje ju je napalo žestinom životinje, oglodavši meso do kosti. Usled raspadanja, tetiva je nalikovala na gangrenoznu crnu algu. Iznad tečnosti, pocrnelu hrskavicu sisao je obad. Jedan policajac ga otera rukom iz poštovanja prema lešu.

Njena meka bela koža, zaronjena u tečnost, bila je očuvana poput fosila u ćilibaru. Profeta je znao da su u starom Rimu, kako bi telo zaštitili od raspadanja, za balsamovanje upotrebljavali medom zaslađeni cimet, smolu drveta i ulje iz tinjajućeg kedrovog drveta, koje je Plinije Stariji nazivao *cedrium*, ali činilo se da je nemoguće da telo iz drevnog sveta bude očuvano u ovolikoj meri.

Latinske i grčke reči bile su kružno istetovirane sitnim tamnoljubičastim slovima oko pupka leša.

„*Phere nikē umbilicus orbis terrarum*“, naglas pročitao Profeta istetovirane reči, pa ih prevede. „Pobeda u pupku sveta.“

„Kakva je ovo bolesna šala, *comandante*?“, upita poručnik Rufio.

Ali Profeta ga nije čuo. Nagnuo se nad leš ne bi li na desnoj mišici opazio ožiljak od vakcine protiv velikih boginja ili na malim nejednakim zubima tragove zubarske intervencije ili obuće koja bi našuljala noge – bilo šta što bi upućivalo na savremeno doba. Ništa nije našao.

„Rufio“, reče *comandante* Profeta, „dovedi mrtvozornika.“

3

Na skeli uz spoljašnju stranu zlatne Kupole na steni u Starom gradu u Jerusalmu, stajala su četvorica muškaraca, odevena u ukradene restauratorske kombinezone s natpisom „Unesko“ na leđima. Njihove krivotvorene, plastificirane propusnice nosile su pečat Ministarstva kulture Hašemitske Kraljevine Jordana i dozvoljavale im da restauriraju srednjovekovne plave keramičke pločice sa spoljne strane svetišta. Oni, međutim, nisu naumili da restauriraju. Prigušenim bušilicama probijali su ukrasnu mermernu rešetku prozora na drugom spratu da bi odozgo pristupili svetom mestu. Radili su s uvežbanom delotvornošću pljačkaša banke koji obijaju sef.

„Šeiče Saladine, odstranili smo prozor“, reče Ahmed Hasan, talentovani mladi tvorac bombi.

Pogleda uprtog u tri prenosna računara pričvršćena u dnu skele, Saladin se i ne osvrnu na mladića. Rukom protrlja kratku crnu kosu. Bronzanog tena, tankog pravilnog nosa i svetlih, žućkastih očiju, ličio je više na Evropljanina nego na Arapina. Besprekorno obrijano lice i naočari u tankom žičanom okviru davale su mu zamišljen, akademski izraz, kao da bi mogao biti kakav mladi predavač Univerziteta u Gazi. Nije ličio na čoveka za kojim Interpol već godinama traga i koji je u dokumentaciji te organizacije bio poznat pod pseudonimom Saladin, imenom islamskog ratnika iz dvanaestog veka koji je odbranio Jerusalim od krstaša.

Na prenosnim računarima rotirale su se slike osmougaone unutrašnjosti Kupole prikazane u koordinatnom sistemu. Saladinu su savršene matematičke proporcije Kupole na steni bile daleko važnije od religijskog značaja svetinje. Te proporcije odredile su dužinu konopca neophodnog da se njegov tim spusti u unutrašnjost zdanja.

S vojničkom usredsređenošću, Saladin proverio vreme na crnom digitalnom hronografu na svojoj ruci – jedan sat i trinaest minuta posle ponoći. „Moramo smesta da uđemo“, reče. „Hajdemo, profesore.“

„Još nismo spremni“, odgovori profesor Gustavo Čanari, proćelav, sitan muškarac. Nervozno je skinuo naočari, otkrivši sitne žmirkave oči kakve imaju noćne životinje. „Odlomak Josifovog teksta ne otkriva lokaciju predmeta, već samo činjenicu da je pronet kroz nekakvu tajnu kapiju.“

„I upravo zato sam vas spasao iz akademske tamnice u Rimu“, reče Saladin. „Vi ste možda jedini živi naučnik na svetu koji je mogao da dešifruje lokaciju tajnih kapija na osnovu tetovaže one žene.“

„Ona žena je bila poslednja jerusalimska princeza“, reče profesor Čanari, uvređen nepoštovanjem koje je glas njegovog poslodavca odao. „Odlučila je da radije umre u Koloseumu nego da oda značenje reči *umbilicus orbis terrarum*. ‘Pupak sveta.’ Videli ste u kojoj je meri njeno kraljevsko telo očuvano.“

„A to su pre deset minuta videli i karabinjeri. Vaša italijanska policija upravo je otkrila naše istraživačke prostorije u Rimu. Artefakt moramo pronaći *večeras*.“ Saladin zakorači prema omalenom muškarcu. „Razmislite, profesore. Artefakt zbog kojeg je Tit pokorio čitav Jerusalim, ali koji nije uspeo da odnese u Rim.“

Profesor nerado krenu za Saladinom uza skelu, pa kroz otvor u obliku vrha koplja gde se ranije nalazio arabesknii prozor. Pošto su ušli u svetište, stajali su na unutrašnjem ispustu dvanaest metara iznad poda svetog mesta. Profesorove strepnje ustuknuše pred zadivljenošću veličanstvenom unutrašnjošću Kupole na steni. Ogromno osmougaono svetište podsećalo je na orijentalnu verziju bazilike svetog Petra, prostrani paviljon inkrustiranih mermernih zidova i ukrasa koje su finansirala viševjekovna arapska osvajanja. Zraci mesečine probijali su se kroz rešetkaste prozore i spajali u jednoj tački, na najdragocenijem blagu pozlaćenog svetišta – Svetoj steni, Al Sakri, prirodnom vrhu Brda Hrama – velikom kamenom ispupčenju na skoro tri kvadratna metra unutar zaštitne ograde, dodatno obezbeđenom crvenim izukrštanim zracima detektorâ pokreta postavljenim iznad njega.

Čanarijeve studente arheologije u Rimu uvek je zaprepašćivalo to što je ograđena stena dragocenija od zlatne kupole iznad nje. „Najveći ograđeni dragulj sveta“, nazivao je profesor Čanari ovaj kamen na tri kvadratna metra. Ta stena najveća je zemaljska svetinja za tri religije – upravo je to mesto, kako je opisano u Postanju, gde je, i prema hrišćanstvu i prema judaizmu, patrijarh Avram položio svog sina Isaka na žrtvenik i gde će hiljadu godina kasnije Solomon sagraditi Svetinju nad svetinjama Prvog hrama. Pravougaono udubljenje u središtu stene navodno je bilo mesto gde se čuvao Zavetni kovčeg pre vavilonskog razaranja Jerusalima 586. godine pre nove ere. Prema islamskoj tradiciji, Muhamed se s te stene uzneo na nebo, a vernici i danas gledaju otisak kopita Buraka, konja na kojem se uzdigao.

„Eno 'Pupka sveta'“, reče Saladin pokazujući na rupu u južnom delu stene. „Kad su rimske snage 70. godine naše ere srušile zidove Hrama, sveštenik je artefakt tuda proneo u tunel pod stenom.“ Govorio je kao da traži begunca koji je umakao tek nekoliko sati ranije.

„Nažalost, ma šta da leži ispod Svete stene, nepristupačno je“, reče profesor, potajno osećajući olakšanje što bi se opsesivna potraga ovog čoveka konačno mogla završiti. „Detektori pokreta sprečavaju da se steni priđe s tla.“

„S tla, profesore“, reče Saladin, „ali ne i odozgo.“

Ahmed je pomogao Saladinu da provuče noge kroz remenje i prikačio vrlo izdržljiv konopac za sigurnosni mehanizam.

„Nameravate da se spustite konopcem kroz stenu?“, upita profesor Čanari.

U odgovor, Saladin zakorači sa ispusta i spusti se kroz polumrak svetilišta kao da silazi niz prečke od mesečine. I užasnut i zadržan, profesor je posmatrao kako Saladin lebdi kroz sredinu Kupole, spušta se dvanaest metara niže i prolazi kroz otvor Svete stene – s lakoćom izbegavajući treptave crvene laserske zrake koji su štitili okolni prostor. Profesor sa ispusta začu zveckanje remenja u trenutku kad se Saladin spustio u kriptu ispod stene.

Profesor kroz spoljna vrata svetilišta ču da se približavaju imami. Prazno remenje vrati se do ispusta. Dva muškarca ga grubo zgrabiše, gurnuše mu noge kroz remenje i poslaše ga za šeirom. Dok se spuštao, profesor je, na svoje zaprepašćenje, primetio da je površina Svete stene hrapavija nego što je zamišljao. Pukotine u prastarj površini

talasale su se kao nepomični olujni valovi, kao da odražavaju drevnu judeo-hrišćansku tradiciju koja se s tog jednog jedinog kamena svuda razgranala.

I Čanari se sada kajao što je upravo on Saladina doveo ovamo, tačno u središte sveta. *Umbilicus Orbis Terrarum*.

Profesor Čanari jače stegnu remenje dok je prolazio kroz otvor u kamenu. Ispod Svete stene, govorilo se, okupljaju se nerođene duše, pa ga do srži prože hladna jeza od iznenadnog šaputanja.

Nestao je kroz otvor u Svetoj steni i počeo ubrzano da diše, kao da odnekud zna da se zauvek rastaje od sveta koji je ostavio iznad sebe.